

Huhtikuun alkupäivinä pidettiin Helsingissä seminaari julkisen yleisradiotoiminnan tulevaisuudesta. Tilaisuuden järjestäjinä olivat Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry sekä Radio- ja televisiotoimittajien liitto RTTL.

Tiedotustutkimus-lehti julkaisee ohessa osan seminaarissa pidetyistä alustuksista tekijöidensä edelleen kirjalliseen asuun kehittelemänä versioina.

Pertti Hemánus

Kansansivistys - informatiivisuus - empatia - ja mitä sitten?

Tämän puheenvuoron otsikko on minulle valmiina annettu ja kuvastaa ns. tavanomaista viisautta. Yleensä kai ajatellaan, että Yleisradion ohjelmapolitiikan kehitys reaalityodellisuudessa on noudatellut otsikossa kuvattua latua.

Kiistan tässä asiassa tavanomaisen viisauden. Minulle annettu otsikko sisältää ajatusharhan.

Toisaalta otsikkoa ei ole helppo parantaakaan. Jos sallitaan suomen kielessä erittäin harvinainen sana ja myös melkoinen kömpelyys, otsikko voisi kuulua vaikkapa **Kansansivistys - joukkotiedotuksellisuus ja sen eri variantit.**

Kansansivistys ja joukkotiedotuksellisuus ovat tietyistä yhteisistä elementeistään huolimatta eri kate-

gorioita tai ulottuvuuksia, ja Yleisradion ohjelmapolitiikka on välillä painottunut toiseen, välillä toiseen suuntaan. Niin kansansivistystä kuin joukkotiedotuksellisuutta on myös useita eri variantteja, ja käytännössä variaatioita on ollut havaittavissa paljonkin nimenomaan jälkimmäisellä ulottuvuudella.

Valistuksen paternalistinen variantti

Minkälainen oli luonteeltaan kansansivistyksellinen Yleisradio, siitä antavat ainakin alustavan kuvan Tulpon (1976a ja b) artikkelit. Puheena oleva ihanne esiintyy niissä jopa eksplisiittisesti, kuten joulukuussa 1924 pidetyn "yleisradio-

kysymyksen järjestämisestä" kiinnostuneiden tahojen tekemän ehdotuksen yksi kohta osoittaa. Tuon kohdan (Tulppo 1976a, 35) mukaan

"4. toimilupayhtymän tulee olla luonteeltaan niin edustava, että valtio voi ilman vaaranuhkaa myöntää sille sellaiset monopolioukudet, jotka ovat omiaan turvaamaan yrityksen taloudellisen puolen. Katetta täytyy olla siinä, että yleisradio pidetään sisäisen poliittisen puolue-elämän ulkopuolella, että ohjelmat laatunsa puolesta pidetään riittävän korkealla tasolla, ettei radiota suoranaisesti käytetty yksityisiin taloudellisiin tarkoituksiin ja yksityisreklामीin, että maaseudun tarpeet asianmukaisesti otetaan huomioon sekä että yleisradion välittämä tieto kuvastaa objektiivisuutta ja asiallisuutta, ennenkaikkea kansanvalistustarkoituksia".

Tuskin on epäilystä siitä, etteikö vuonna 1926 toimintansa aloittanut Yleisradio myös käytännössä olisi pyrkinyt täyttämään kansansivistyksen ihannetta. Sitä palvelivat ensinnäkin STT:n uutiset. Jos niiden sivistävyys joutui joskus ristiriitaan joukkotiedotuksellisuuden ja journalistisuuden kanssa, jälkimmäinen helposti hävisi. Yhtiön hallintoneuvoston sosialidemokraattinen jäsen Lahtinen reagoi sivistävyyden puolesta ottaessaan johtokunnassa esiin sen, että "murha- ja rikosuutisia oli liikaa uutisaineistossa", ja johtokunta "piti suotavana, että toimitusjohtaja huolehtisi uutismateriaalin tarkistuksen ja seuraisi läheisesti uutisten lukemista" (Tulppo 1976b, 65-66).

Sivistävyyttä suorastaan paradigmaattisessa muodossa edustivat Helsingin yliopiston professorien ja muiden asiantuntijoiden pitämät yleistajuiset esitelmät. Yleisradion taiteellisen tarjonnan puolella samansukuisia ilmiöitä olivat Radioteatterin kuunnelmat sekä ennen muuta klassiseen keskittynyt musiikkiantti.

Näitä esimerkkitapauksia yhdistää yksi piirre: radiota käytettiin

teknisenä välineenä siirtämään kuuntelijoiden ulottuville jotakin, joka sinänsä muutenkin oli olemassa. STT:n uutiset olivat ilman Yleisradiotakin olemassa sanomalehdille tarkoitettuina uutisliuskoina, esitelmät professorien luentorunkoina, kuunnelmat "lavateatteri"näytelminä - ei välttämättä sananmukaisesti - ja musiikki esityksinä joiden alkuperäinen foorumi oli konserttisali. Radion ns. luova panos oli verraten vähäinen.

Eikö tällaista ohjelmapolitiikkaa leimannut keskiluokkaisuus? Näin oli, jopa sananmukaisesti. Lainaan taas Tulppoa (1976b, 62-63):

"Vuonna 1928 ohjelmajärjestäjä Erkki Kivijärvi teki radiolehdessä selkoa niistä periaatteista, joita ohjelmiston kokoonpanossa olisi otettava huomioon. Hänen mielestään ohjelmilla tuli olla ennen kaikkea se vaatimus, että niissä otetaan huomioon se yhteiskuntaryhmä, jonka keskuudessa kuulijoita on eniten. Tämä ryhmä oli todennäköisesti Suomessa niin kuin Ruotsissakin keskiryhmä. Suomessa tulisi erityisesti ottaa huomioon myös maaseudun asukkaat, koska heiltä puuttuvat muut henkiset huvittelumahdollisuudet. Kivijärvi siis totesi, että varattakoon siis Suomessa kuten Ruotsissakin 1/3 ohjelmista maaseudun kuuntelijoille ja loput 'kultivoidummalle yleisölle'. Samalla Kivijärvi mainitsi, että maaseudun vaatimukset oli jo otettu huomioon, sillä maatalousaiheisten esitelmien ja maataloudellisten markkinatiedotusten lisäksi oli lähetetty kansanomaista musiikkia vähintään kahtena iltana viikossa. - - -"

Yksi tapa tutkia Yleisradion 1920- ja 30-lukujen ohjelmapolitiikkaa olisi etsiä hyvää näyttöä siitä, pyrkikö yhtiö intentionaalisesti levittämään keskiluokan arvomaailmaa muihinkin kerrostumiin tai johtikosen ohjelmatoiminta intentioista riippumatta mahdollisesti tähän tulokseen. Tulpolla (1976a ja b) on asiasta näkökohtia, mutta ei vielä varsinaisia pitkälle vietyjä tulkintoja.

Murdockin (1981, 26) puhe "holhoavasta (paternalistisesta)" perusasenteesta yleisöihin ehkä on varsin hyvä nimi ilmiöille, jotka löydämme oman maamme yleisradioyhtiön varhaisista vaiheista. Samoin hänen (ema., 26) tulkintansa tuntuu osuvalta: "Intellektuaalisten ja taloudellisten eliittien nauttimat kulttuurimuodot antavat yhteiskunnallisten ja esteettisten arvojen yleispätevän mittapuun". Empiirisestä todellisuudesta on aivan ilmeisesti löydettävissä ulottuvuus, jonka toinen pää on paternalistisuus ja toinen pää haarautuu populaarisuudeksi ja populistisuudeksi (niiden eroa ks. ema., 25). Sen sijaan empiirisestä todellisuudesta tuskin on muuten kuin hyvin väkinäisesti löydettävissä W.F. Haugin ja hänen PIT-projektinsa tarkoittamassa mielessä joko ylhäältä alaspäin suuntautuvaa tai alhaalta päin ohjautuvaa joukkotiedotusta; joukkotiedotuksen teknologinen perusluonne yhdessä yhteiskunnan hierarkisuuden kanssa tekee kaikesta joukkotiedotuksesta tietystä mielessä "ylhäältä alaspäin" suuntautuvaa (vrt. Hemänus ja Tervonen 1986, 128-135). Tämä on tarpeen sanoa siksi, että Yleisradion varhaista ohjelmapolitiikkaa varmaan aikanaan tullaan tutkimaan myös teoreettisesti tähänastista syvemmälle pyrkien ja teoreettisten ideoiden inventaariosta saattaa silloin olla hyötyä.

Enkäpä valistuksen aatehistoria kaikesta huolimatta tarjoaa erittelylle hedelmällisimmät lähtökohdat. "Kaikesta huolimatta" tarkoittaa, että valistukseen liittyvät liberaalimien, sananvapauden ja keskusteluvuuden ideat tuntuvat olevan aika lailla ristiriidassa edellä pähkinänkuoressa kuvaamani Yleisradion 1920- ja 30-lukujen ohjelmapolitiikan kanssa. Ristiriita tulee kenties ymmärrettäväksi vuoden 1918 muis-

tolla: suomalainen porvaristo katsoi itsellään olevan varaa vain valistuksen paternalistiseen varianttiin.

Suunnitteluprojekti, ei toteutuma

Sivuutan tässä yhteydessä pelkällä maininnalla Yleisradion sodanaikaisen ohjelmapolitiikan, jota luonnehti yhtiön valjastaminen kansallisten sotaponnistusten palvelukseen. Näin lienee tapahtunut - vain vahtelevin sisällöin ja muodoin - kaikissa sotaa käyvissä maissa.

Niin ikään sivuutan vähällä Hel-la Wuolijoen pääjohtajakauden (v. 1945-1949). Wuolijoki ja hänen esikuntansa olivat toki kansanvalistuksen elähdyttämiä, eikä heiltä liene puuttunut edes elitistis-paternalistisia piirteitä; tunnettua lienee esim. pääjohtajan kielteinen suhtautuminen levytettyihin "renkutuksiin". Samalla Wuolijoen aika merkitsi joukkotiedotuksellisen, jopa journalistisen painotuksen lisäämistä yhtiön ohjelmapolitiikassa sekä - mikä siis on eri ulottuvuuden asia - keskiluokkaisuuden ylivallan horjuttamista, tosin tuskin lainkaan siinä määrin kuin on kuviteltu ja väitetty (vrt. Koskinen 1974). Kenties Wuolijoen radiota koskevaksi hypoteesiksi tulevan tutkimuksen tarpeisiin soveltuisi ajatus valistuksen liberaalista variantista, joka antoi myös työväenluokan kukkien kukkia mutta ei katkonut pääjohtajana toisenkaanväristen kukkien varsia?

Wuolijoen vaihtaminen pääjohtajana dramaattisen erottamisen muodossa Einar Sundströmiin oli puhdaspiirteinen ideologis-poliittinen ilmiö. "Ajan henki", niin kaavamainen kuin tämä sanonta onkin, vaati muutoksia, ja niiden sisällöksi tuli lisääntyvä joukkotiedotuksellisuus - toki aikana jona Suomi ratkaise-

valla tavalla kaupungistui ja modernisoitui. Lisääntyvä joukkotiedotusellisuus ei kuitenkaan niinkään merkinnyt kasvavaa journalistisuutta kuin enenevää viihteellisyttä. Kevyt musiikki sai vähä vähältä yhä legitiimimmän aseman radiossa, minkä sinetöi Sävelradion perustaminen. Tv-toiminta alkoi korostetun viihteellisenä.

Eino S. Revon pääjohtajakausi (1965-1969) jäi niin lyhyeksi, että voisin sivuuttaa vähällä myös sen, eräänlaisen poikkeaman valtavirrasta. Se olisi kuitenkin pään panemista pensaaseen tämänhetkisen viestintäpoliittisen ja tiedotusopillisen keskustelun keskellä. Jokainen asiasta kiinnostunut varmaan havaitsee, että eläkeläinen Eino Sakari Revon nimi esiintyy yhä tiheästi julkisudessa, milloin puhtaana henkilönimenä, milloin "Reporadion" etikettinimen osana. Kieltämättä Reporadion, sen aikaisen pääjohtajan ja hänen esikuntansa kannalta on imartelevaa, miten heidän lyhytaikaiseksi jääneen työnsä jäljet tai ainakin muistot elävät.

Mitä oli se "informatiivinen ohjelmapolitiikka", johon Reporadion nimi periaatteessa aivan oikein yhä yhdistetään? Asian ymmärtämiseksi tarjolla ovat **Yleisradion suunta** -kirjojen kaksi ensimmäistä osaa (Stormbom 1968 ja 1969) sekä tuoreeltaan tehty kuvaus Reporadion noususta ja tuhosta (Hemánus 1972). Pähkinänkuoressa idea käy ilmi yhä voimassa olevan ohjelma-toiminnan säännöstön periaatejakson ensimmäisestä kappaleesta (Yleisradion ... 1972, 2):

"Yleisradiotoiminnan päätavoitteena on pidettävä oikeisiin tietoihin ja tosiasioihin perustuvan maailmankuvan tarjoamista, kuvan joka muuttuu sitä mukaa kuin maailma muuttuu ja tietomme siitä lisääntyvät, muuttuvat tai täydellistyvät. Yleisradion ei tule pyrkiä minkään tietyn maailmankatsomuksen istuttamiseen yleis-

sönsä vaan omakohtaisten katsomusten rakennusosien tarjontaan. Erilaisia ja toistensa suhteen jopa vastakkaisia maailman- ja elämäkatsomuksia voidaan ja pitääkin ohjelmassa esittää, mutta katsomusten muodostaminen ei ole yleisradiotoiminnan tehtävä."

Mitä tämä oppi on? Eksplisiitisti luottamusta oikeisiin tietoihin ja implisiitisti myös järkeen, jonka käyttäminen ei liene mahdollista ilman tietoa, ts. kyseessä on klassinen valistuksen oppi.

"... ei tule pyrkiä minkään tietyn maailmankatsomuksen istuttamiseen ...". Kyseessä on siis myös liberalismiin oppi erilaisten katsomusten vapaasta kilpailusta samalla foorumilla. Hämmästyttävää kyllä suomalainen tiedotustutkimus on lyönyt laimin Reporadion ideoiden suhteuttamisen valistuksen ja siihen liittyvän liberalismiin aatehistoriaan. Toisaalta tutkimus ei myöskään ole erehtynyt tulkitsemaan Reporadion oppia marxilaiseksi, vaan sen se on jättänyt aikanaan vilkkaana velloneelle vulgaarille ideologis-poliittiselle keskustelulle.

Reporadio oli muutaman vuoden kestänyt **suunnitteluprojekti**, joka julkisti omalle opilleen uskollisena suunnitelmansa, **Yleisradion suunta** -kirjat, keskustelun virikkeeksi. Koskaan se ei ollut enempää. Sen ei sallittu olla enempää.

Toki Revon pääjohtajakauden käytännön ohjelmapolitiikka jonkin verran poikkesi Sundströmin kauden linjasta, ja se poikkesi Reporadion opin suuntaan: uutis- ja ajankoh- taistoimintaa kehitettiin, samoin aluetoimintaa, yhteiskunnallisen ohjelmiston osuutta lisättiin varovasti, viihdettä sekä radio- ja tv-teatteria yhteiskunnallistettiin. Hieman yksityiskohtaisempia kuvauksia näistä muutoksista tarjoaa yksi jo mainittu kirja (Hemánus 1972), ja sen aineisto riittänee todentamaan ajauksen että Reporadio

rukkasi yhtiön ohjelmatoiminnan joukkotiedotuksellisuutta journalistiseen suuntaan, pois päin sundströmiläisestä viihteellistämisestä. Mutta rukkkaus ei määrällisesti ollut kovinkaan suuri.

Silloin kun Reporadiosta ja informatiivisesta ohjelmapolitiikasta julkisesti keskustellaan, tehdään miltei aina kardinaalivirhe jonka vuoksi keskustelu jää hedelmättömäksi. Informatiivista ohjelmapolitiikkaa ei nähdä suunnitteluprojektiksi jollainen se oli, vaan se kuvitellaan käytännössä toteutuneeksi ilmiöksi, jota voidaan luonnehtia tutkimalla tai edes muistelemalla v. 1965-69 lähetettyjä ohjelmia. Tuolla tekniikalla informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan tietenkin voidaan aidon subjektiivisesti eli mielivaltaisesti projikoida minkälaisia ominaisuuksia tahansa.

Käsittelen hieman tarkemmin kolmea usein kuultua väitettä:

1. informatiivinen ohjelmapolitiikka merkitsi informaation/tiedon yliarvioimista ja mahdollisesti tarkoitti informaatiolla/tiedolla pintatason ns. dataa, kenties erityisesti numeeriseen asuun puettua,

2. kyseinen politiikka tarkoitti kansalaisten opettamista ylhäältä alaspäin; tapana on lisätä sanat "sormi pystyssä", sekä

3. kyseisen politiikan vallitessa ei riittänyt kiinnostusta ohjelmien muodon kehittämiseen, vaan sisältö oli kaikki kaikessa.

Tyypillistä on että koskaan en ole nähnyt enkä kuullut näiden väitteiden esittäjien viittaavan yhteenkään lähteeseen.

Siinä - kieltämättä monessa suhteessa hyvin keskeneräiseksi jääneessä - suunnitteluprojektissa, jota informatiivinen ohjelmapolitiikka oli, arvostettiin suuresti ihmisen kognitiivis-rationaalista puolta; siinä arvostettiin tietoa mutta sanan

väljässä merkityksessä. Verbaaliseen saati numeeriseen asuun puettua pintadataa ei arvostettu millään erityisellä tavalla.

Mitä tieto "sanan väljässä merkityksessä" tarkoittaa, sitä havainnollistakoon muuan esimerkki. Yhdessä parhaista kirjoistaan Steinbock (1985) pistelee tuolloin tällöin - kuten johdonmukaista kyllä muissakin kirjoituksissaan - informatiivista ohjelmapolitiikkaa ja samalla esittää hyvin myönteisen arvion Mikko Niskasen tv-sarjasta Kahdeksan surmanluotia. Tuo arvio on minusta oivaltava ja yhdyn siihen. Mutta se mitä Steinbock ei alkuunkaan oivalla on, että Kahdeksan surmanluotia oli nimenomaan hänen tuomitsemansa ohjelmapolitiikan ajatuksellinen ilmentymä - tosin Niskasen taiteilijan luomus, teoreettisista opeista riippumatta syntynyt ja tehty, mutta yhtä kaikki samalla yhden opin paradigmaattinen ilmentymä. Sarja antoi taiteen keinoin tietoa pienviljelijäväestön elämästä syrjä-Suomessa 1960-luvun loppuvuosina, ja se antoi tietoa eräistä tuohon väestönosaan kuuluvista ihmisistä elävinä lihaa ja verta olevina yksilöinä, yhteiskunnallisten voimien ja yksilöpsykyiden leikkauspisteinä. Sarja lisäsi ymmärtämystä puheena olevia vakavia ilmiöitä kohtaan. Sarja vastasi ohjelmatoiminnan säännösten jo lainattuja periaatteita mestarillisella tavalla.

Puheelle kansalaisten opettamisesta "sormi pystyssä" en näe mitään muuta perustetta kuin mahdollisesti sen, että informatiivisen ohjelmapolitiikan suunnitteluprojektiin ei varsinaisesti kuulunut sellaisia utopioita joukkotiedotuksesta, jossa lähettäjä ja vastaanottaja ero olisi muka kyetty häivyttämään kokonaan pois (sivutyönä ja Reporadion PTS:n ulkopuolella tuo jouk-

kotiedotuksen pohdiskelun vaihe toki tuotti myös tiedotusvälineiden toiminnan demokratisoimisideoita, ks. Paasilinna ja Tuovinen 1970). Jos informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan kuului "sormi pystyssä" opettaminen, se kuuluu yhtä suuressa määrin myös esim. Kantti-, Suomi- ja Tiedotustutkimus-lehtien linjaan, Radio Cityn toimintaan sekä W.F. Haugin kirjoihin ja artikkeleihin.

Lopuksi sananen ohjelmien muotokielestä. Reporadion aika oli myös muotokokeilujen aikaa: Reino Paasilinnan erikoistoimitus teki alemmasta suomalaisesta tv-käytännöstä suuresti poikenneita dokumentteja, radio- ja tv-teatterit kokeilivat kabareella, dokumentaaristen ja fiktiivisten elementtien yhdistämisellä yms., tv-viihde loi Jatkoajan tyyppisiä talk show -ohjelmia jne. Puuttuiko kokeiluista kuitenkin jotakin? Toki niistä puuttui sellaisia kirjoituspöytäideoita, joita kukaan ei olisi yrittänytkään toteuttaa käytännössä.

Tämä Reporadiota koskeva jaksoni on varmaan helppo lukea niin, että ihailisin tuota suunnitteluprojektia, ehkä jopa sokeasti, ja toivoisin että se voitaisiin ottaa jäistä uudelleen kehiteltäväksi. Tätä en kuitenkaan tarkoita. Tuo hyvin keskeneräiseksi jäänyt projekti - sitä on syytä toistaa - olisi ilman melkoista revidoimista tänään niin yksipuolinen, että sen aukot näkyisivät kauas.

Mainitsen esimerkkeinä vain muutaman kohdan. Suhteeton luottamus ihmisen kognitiivis-rationaaliin puoleen olisi tänään vanhahtavaa. Reporadion opin näkemys "oikeista tiedoista ja tosiasioista" ei vastaisi tämän hetken edistyneimpiä tieto-opillisia suuntauksia. Viihteen itseisarvon kieltäminen olisi tänään paternalistista, ehkä jopa moralisoivaa. Taiteenkin itseis-

arvon implisiitti kieltäminen ja taiteen näkeminen lähinnä tiedon ja ymmärryksen levittämisen välineeksi olisi tänään ihmisen ja yhteiskunnan köyhdyttämistä.

Paha kyllä Reporadion oppi ei ole saanut vakavasti otettavia kilpailijoita, edes yhtä pitkälle kehiteltyjä, edes yhtä vakuuttavia vaihtoehtoja.

Elämäntapaesseistit ja Titanic

Reporadion jälkeisestä ajasta en sano paljon. Kun Repo oli erotettu - yhtä puhtaasti ideologis-poliittinen ilmiö kuin aiemmin Wuolijoen erottaminen - hänen seuraajansa Erkki Raatikainen joutui suhteellisen vaikeissa oloissa "Yleisradion Husakina" ns. normalisoimaan yhtiön ohjelmatoimintaa: kääntämään sen joukkotiedotuksellisuutta taas viihteelliseen suuntaan, nyhtämään sen journalistisuudesta hampaita jne. Sen hän myös teki.

Sakari Kiurun ohjelmapoliittisista ideoista tunnetuin lienee empatia, mutta en tiedä hänen tai muidenkaan tässä yhteydessä sitä koskaan määritelleen. Empatia voi periaatteessa tarkoittaa monenlaisia asioita. Se voi merkitä eläytymistä esim. ohjelmissa esiintyvien ja niissä kuvattujen ihmisten elämään ja eräänlaista "pehmeää" suhtautumista heihin. Mutta siis keihin? Yhtä hyvin työnantajiin kuin työntekijöihin? Yhtä hyvin tyhjillään olevien huoneistojen omistajiin kuin talonvaltaajiin? Yhtä hyvin natsi-Saksan keskitysleirien komendantteihin kuin juutalaisiin uhreihin? Edelleen empatia voi merkitä eläytymistä kuuntelijoiden ja katsojien elämään ja vastaavasti "pehmeää" suhtautumista heihin. Mutta kun yleisön osaryhmät ovat kaikenkirjavia, niin keihin?

Niin Raatikaisen kuin Kiurun kunniaksi on joka tapauksessa sanottava, että he tuskin ovat ohjelmapolitiikoissaan tinkineet valistuksen aatteellisesta perinnöstä enempiä kuin mitä siitä yhteiskunnassa yleensä on alettu tinkiä esim. pinnallisen mutta ilmeisesti monia kiehtovan "postmodernismin" nimissä.

Uusin ohjelmapoliittinen problematiikka liittyy erottamattomin säikein siihen yleisradiomonopoliin murtumiseen, jonka keskellä koko Länsi-Euroopassa elämme, se liittyy tilanteeseen jonka yksi aspekti on teknologinen kehitys, toinen on taloudellinen paine lähinnä satelliittilähetysten suunnalta, kolmas on ideologis-poliittinen murros ja neljäs on kulttuurinen tai suorastaan maailmankatsomuksellinen muutos - juuri äsken mainittu.

Viittaus kahteen Yleisradion julkaisuun antaa vihjeitä siitä mitä on tulossa. Aikanaan "kriittiseksi intellektuelliksi" ilmoittautunut Steinbock (1984) on vain pari vuotta sen jälkeen muuttunut varsin kritiikittömäksi populistiksi, jonka huolena on "kotimaisen kuvadraaman" suosio tai pikemminkin suosion vähyys (Steinbock 1986). Kymmenen elämäntapaesseen kirjoittajat (Heikkinen 1986) suuntaavat aina halutessaan olla poleemisia kärjen Reporadiota ja informatiivista ohjelmapolitiikkaa vastaan kuvitellen tuon politiikan joskus jotenkin toteutuneeksi, ei pelkäsi suunnitteluprojektiksi. Yksikään kirjoittaja ei arvostele Raatikaisen tai Kiurun ohjelmapolitiikkaa. Ohjelmapoliittinen populismi pilkistää useista esseistä, selvimmin ehkä Heiskasella (1986).

Elämäntapaesseinä on varmasti joistakin näkökulmista tarkasteltuna suuriakin ansioita, mutta näihin näkökulmiin ei kuulu ohjelmapoliit-

tin. Vastaukseksi ei riitä että kyseessä on joukkotiedotuksen kytkeminen Suomessa uudella tavalla elämäntapaan - sinänsä toki hedelmällinen kytkentä - koska elämäntapaan voisi tulevaisuudessakin kuulua myös ihmisen kognitiivis-ratonaalisen puolen viljeleminen, ei pelkkä antautuminen elämyksellisyyteen.

Titanicin neitsytmatkalla ei oltu informatiivisia, vaan elämyksellisiä: sen salongissa jääpalaset kilisivät viskilasien laitoihin ja tanssimusiikki soi. Mutta Titanicpa törmäsi jäävuoreen. Ihmiskunnan edessä on jäävuorensa: globaaliset ongelmat, Suomella lisäksi omat kansalliset pulmansa. Mitä sanomista mainituilla elämäntapaesseinä on mahdollisuuksista edistää joukkotiedotuksella ongelmien ratkaisemista?

Niin, mitä?

Kirjallisuus

- HEIKKINEN, Kalle (toim.). Kymmenen esettä elämäntavasta. Helsinki 1986.
- HEISKANEN, Ilkka. Televisio, elämäntapatutkimus ja todellisuuden määrittäminen. Teoksessa: HEIKKINEN, Kalle (toim.). Op.cit.
- HEMÁNUS, Pertti. Reporadion nousu ja tuho. Keuruu 1972.
- HEMÁNUS, Pertti ja TERVONEN, Ilkka. Totuuksista utopioihin. Journalismin, muun todellisuuden ja yleisön suhteista. Keuruu 1986.
- KOSKINEN, Pirjo. Poliittinen muutos ja tiedonvälitys, Yleisradion yhteiskunnallisen funktion määräytyminen Hella Wuolijoen pääjohtajakaudella vv. 1945-1949. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma Tampereen yliopistossa 1974.
- MURDOCK, Graham. Television tarve ja tarjonta. Tiedotustutkimus 4/1981.
- PAASILINNA, Reino ja TUOVINEN, Pentti. Näkeekö silmä, kuuleeko korva. Hämeenlinna 1970.
- STEINBOCK, Dan. Suomalaisen älymystön

- nelikenttä. Teoksessa SUNDELL, Pekka Robert (toim.). Keskusteleva filosofia. Helsinki 1984.
- STEINBOCK, Dan. Taideteos ja taidekasvatus, Niskasen, Mollbergin, Salaman ja Turkan töitä yhteiskunnallisesta ja strukturalistisesta näkökulmasta. Jyväskylä 1985.
- STEINBOCK, Dan (toim.). Kotimaisen kuvadraaman kenttä. Oy Yleisradio Ab, Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja C 2/1986.
- STORMBOM, Nils-Börje (toim.). Yleisradion suunta, Ohjelmatoiminta. Tapiola 1968.
- STORMBOM, Nils-Börje (toim.). Yleisradion suunta, Toimintaedellytykset. Tapiola 1969.
- TULPPO, Pirkko. Alkuvaiheet vuoteen 1926. Teoksessa TULPPO, Pirkko (toim.). Radioamatööreistä tajuntateollisuuteen, Puoli vuosisataa suomalaista yleisradiotoimintaa. Porvoo 1976(a).
- TULPPO, Pirkko. Yleisradiotoiminnan vakiintuminen 1926-39. Teoksessa TULPPO, Pirkko (toim.). Op.cit. (1976b).
- Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö. Helsinki 1972.

Helena Mäkinen

Yleisradiotoiminnan muutos ja informaatiotalous

Viime vuosina on viestinnästä käyty keskustelu kohdentunut aikaisemmasta poiketen seuraavasti. Ensiksi, uuden viestintäteknologian merkityksen korostuminen. Toiseksi, keskustelun siirtyminen viestintäpolitiikasta informaatiopolitiikkaan. Kolmanneksi, viestinnän talouden näkökulman painotus kulttuurin näkökulman rinnalla entistä selvemmin (vrt. McQuail & Siune 1986 ja Kleinsteuber, McQuail & Siune 1986).

Yleisradiotoimintaa koskeva talouden näkökulma on jäänyt yleisradiotoiminnan sisällöllistä ja yh-

teiskunnallista roolia koskevan keskustelun taustalle, samoin yleisesti viestintäinstituutioita käsittelevä talouden näkökulma. Siirtyminen keskustelemaan yleisradiotoiminnan taloudellisista selviytymisstrategioista heijastaa mielestäni tapahtuvaa viestinnän kentän teknologista muutosta ja joukkoviestintätalouden merkityksen kasvua osana koko informaatiotalouden kasvua. Toisaalta on pidettävä mielessä historiallisesti tosiasia, että esimerkiksi sanomalehtitaloutta koskeva tutkimus alkoi jo tämän vuosisadan alussa (Hardt, 1979, 99-108).